

in dergelijke
den, die zijn
hij zelf wel
ft vallen, hij
K. S.

antwoorden
beantwoorden
(nog minder;
ag algemeen

volgende (ik
ntwoord ver-

n „De Refor-
lankbaar, dat
icht voor het
ren het tegen-

k, ben ik ge-
lijkheden, die
eld zag.

en erkenning
robt wel eens
ps (als ik mij
nee zitten, en
un zeer wel-

n te erkennen
en-recht-van-
dat gelovigen
te voegen (of
het voor mij
n „afgeschei-
met het Herv.

wettige kerk
al eerder had-
was er toch
ettig instituut.
Kerk? Men
renden moes-
matie te bren-
ge geschiedenis
at de Afschei-
Kerk weigerde

t heden niet
rs in de Herv.
zaamheid leven
maar... ge-
t voor u, dat
aring van de
erde plaats

erdedigd: men
verlaten, zon-
lie kerk, waar
En natuurlijk
ter men aan-
tarin men ge-
at (reformatie
een plaats een
iet zo, dat wie
t, zich er ten
g heeft onver-

? 7) Men mag
coeders in het
het onwettige
rmeerde broe-
kerk zelf, die
zijn? 8)

iek met Prof.
richten als er
et, als er een
v. de methode
ch een tijdlang
geweest — dat
en. Welk was

woord:
iet-kerken
aten van een
g der ambten,
hoogstens van
tot een zekere
amheid. Pluri-
et christendom
e groote lijnen
te onderdeelen

aan hebbende.
n in elgen huis
eloofde eenheid
zoodra DEZE
nst des Heeren.
zou 't vandaag
e gereformeer-
wingen tot een
ier. Maar God
k daarin rust.
Christus ver-
voorschrijven,
lter Hem aan-
gebleken het

hervormde instituut om te zetten, wie durft beweren,
dat een volgende doleantie het roer niet zal zien om-
werpen?

6) Ten spoedigste — d.w.z. door directe gehoorzaam-
heid, hetzij alleen, hetzij gezamenlijk in een publieke
worsteling. Wie de Herv. Kerk van heden door zulk een
worsteling zou helpen in het „wederkeeren tot den waar-
achtigen dienst des Heeren” is, als het instituut ver-
anderd is, daarmee in de wettige kerk teruggekeerd,
want (zie onder 3) dan zou de hereeniging met de Gere-
formeerde Kerken dadelijk geschieden. Zouden deze
laatste dat niet willen, dan hielden zij zelve op de wet-
tige kerk te zijn.

7) Als dit geplaatst is voor de consequentie. Een
nieuwe constellatie kan voor een nieuwe actie nieuwe
mogelijkheden bieden.

8) Zeker, zeker; maar hoe velen plaatsen haar voor
de „Entscheidung”, behalve dan op papier?

9) In zulke gevallen treden beide instituten „in de
crisis”. Om wettig te blijven, moeten ze dadelijk begeeren
naar elkaar toe te komen. Aan deze begeerte en aan
het ondernemen van pogingen tot haar verwerkelijking,
hangt de wettigheid af. Zou het nieuwe instituut (1886)
wél willen, en het oude (1834) niet, dan zou het oude
ophouden wettig te zijn.

M.i. klopt dit alles volkomen met de tot nu toe ont-
wikkelde gedachten. De vraag inzake 1886 is mij al
vaker gesteld: daarom grijp ik deze gelegenheid gaarne
aan, om met een enkel woord mijn meening op dit punt
toe te lichten en concreet te maken. K. S.

Jeugdboeken.

Omdat het weer de tijd is, dat men zoekt naar
een boek, dat geschikt is als geschenk voor een
jongen of meisje uit het gezin of den familiekring,
voeg ik in artikelverband samen de korte bespre-
kingen van eenige jeugdboeken, die wachten op
aankondiging onder „Boekbespreking”. Misschien
kan dit artikel voor onze lezers een keuze makke-
lijker maken.

Allereerst herinner ik dan aan het boek van
Mevr. C. Jongejans-de Groot, *Tom Wel-
ders*, dat enkele weken geleden reeds werd be-
sproken in de bovengenoemde rubriek. Als jeugd-
boek van uitstekende kwaliteiten, innerlijk zoowel
als uiterlijk, verdient het in een verband als dit
zeker nog eens vermelding.

Een boek voor jonge meisjes over een jong
meisje is *Map van Ree* door Ada Tijmes-
Jonkman (uitg. W. D. Meinema, Delft). Het
is het levendige, boeiende, frissche verhaal van
schoolmeisjesleven, geconcentreerd om de figuur
van Map van Ree. Vreugden en verdrietelikheden
wisselen elkaar in bonte veelheid af, zonder dat
van de opzettelijkheid sprake is, die zooveel boeken
van dit genre smakeloos maakt. Gezinsatmosfeer
en schoolomgeving, maar ook de analyse van per-
soonlijke gesteldheid krijgen de volle maat van
gespannen aandacht en het geheel rust op een
principiële basis. 't Is een goed boek, dat voor de
schoolgaande meisjes uit onze gezinnen aanbeve-
ling verdient.

Hetzelfde geldt van het boek van M. Praams-
ma, *Op den rand van het nest* (Konings Uitg.
Mij N.V., Baarn), een soortgelijk verhaal. De om-
geving is hier die van een meisjesinternaat en de
hoofdfiguur is een nieuweling, die kort voor
haar intrede in deze gemeenschap haar vader
heeft verloren, en nu met verdriet en heimwee te
worstelen heeft. De tactvolle leiding van de direc-
trice en de vriendschappelijke omgang der mede-
leerlingen (die beide uitstekend worden getekend)
doen het kind haar evenwicht terugvinden. Om
dezen hoofdinhoud heen staat het schoolgebeuren,
dat zijn climax vindt in het eindexamen en zijn
resultaten. Ook hier is de positieve kracht een
waarde-element, dat het boek voor onzen kring
zeer geschikt maakt.

Eveneens voor meisjes (maar dan wat oudere)
bestemd, is *De vacantie-emoties van juf-
vrouw Begijntje*, door Annie Vreeland
(uitg. G. F. Callenbach, Nijkerk). In dit verhaal
wordt de invloed ten goede geschetst van een iet-
wat ouderwetsche, maar innerlijk rijke juffrouw
op een modern meisje, dat cynisch en onbevredigd,
zoekt naar wezenlijken levensinhoud en dien vindt
door den omgang met Begijntje. Voor velen van het
type van deze Eva Vernaart (het meisje) kan de
lectuur van dit boek van beteekenis, en wat meer
zegt, ten zegen zijn.

Een jeugdboek is ook het reeds eenigen tijd ge-
leden verschenen *Cosmo*, de generaal, door
Johanna Breevoort (uitg. N.V. U.M. E. J.
Bosch, Amsterdam), maar de jeugd, aan wie dit
boek ter lezing wordt gegeven, moet niet te jong
zijn, en omdat de verwickelingen van het verhaal
eenig concentratie-vermogen eischen en omdat de
verhoudingen, waarvan verteld wordt (familiege-
beuren met veel donkere kanten) boven kinderbe-
vatting liggen. Wel treden jongensfiguren op den
voorgond, maar de hoofdpersoon is toch een
ouder (de man die „Cosmo, de generaal” bijge-
naamd wordt) en dat stempelt de sfeer van het

boek uiteraard tot een andere, dan in het jeugd-
boek regel is. Verdienstelijk zijn in dit verhaal
verschillende beschrijvingsmomenten en vooral ook
het streven, om den christelijken toon te treffen.

Natuurlijk zijn er onder de nieuwe jeugdboeken
ook eenige over vliegtochten. Voor het vliegwezen
in den uitgebreidsten zin bestaat een schier onge-
limiteerde belangstelling en elke toevoeging aan het
reeds zeer groote aantal vlieg-boeken vindt debiet.
En niet alleen de techniek van de luchtvaart heeft
de aandacht, maar, zooals de heer Plesman schrijft
in het voorwoord van een der nieuwe bijdragen tot
het soort, „vooral ook de romantische zijde van
de luchtvaart oefent een groote aantrekkingskracht
uit op den mensch en in het bijzonder op de
jeugd”. Uitsluitend jeugdboeken zijn de vliegtocht-
verhalen, die ik te noemen heb, niet (er zijn wél
speciale jeugdboeken op dit gebied, b.v. „Rond den
aardbol per vliegmaschine” van Beyer), maar ze
zullen toch bij de jeugd allereerst belangstelling
vinden en zijn voor jeugdige enthousiasten in elk
geval een welkom geschenk.

Een van deze boeken gaat over den Uivertocht.
Onder den titel *Wij in de Melbourne-race*
stelde Mr P. J. Mijksenaar uit verslagen en
reportages een geregeld verhaal samen, van dat de
deelnemende vliegtuigen Engeland verlieten, tot
op de huldiging van de Uiverbemanning in
Soerabaja.

Dit actueel gebeuren in zijn voorbereiding en ver-
loop behandeld te zien (bovendien met foto-illu-
straties aanschouwelijk gemaakt) zal velen tot het
boek zich aangelrokken doen gevoelen.

Breder van opzet is het boek van H. P.
Geerke, *Wij vliegen om de wereld*. Het
vertelt van het pionierswerk op het gebied der
luchtvaart ter inleiding op de beschrijving van
de groote vliegtochten over werelddeelen, bergen
en zeeën, de tochten van Willy Post en Harold
Gatty, van Balbo met zijn Italiaansch eskader,
van Elly Beinhorn en Lindbergh, ook de expedities
naar het Poolgebied en den Mount-Everest. Het
boek (uitgegeven door J. M. Meulenhoff te Am-
sterdam) is vlot en onderhoudend geschreven en
van een mooi illustratie-apparaat voorzien. En
omdat het belangrijke momenten uit de luchtvaart-
historie behandelt, is het van meer dan momen-
teele beteekenis.

Zeer gewenscht is eindelijk ook het boek van den
vlieger-schrijver A. Viruly, *Wij vlogen naar
Indië*, dat kortgeleden in zijn achtsten druk
verscheen en dat op instructieve wijze de erva-
ringen en waarnemingen, de lusten en de lasten
van den Indië-vlieger beschrijft. Ook voor vol-
wassenen is dit boek bestemd, maar als jeugd-
boek is het toch ook heel geschikt, beter nog
dan het meer op de mentaliteit van den oudere
gerichte „Cockpit” van A. van Veenendaal (dat
overigens als bijdrage tot de nationale luchtvaart-
literatuur van zeker niet mindere beteekenis is).

Eindelijk wijs ik degenen, die een goed jeugd-
boek zoeken op de collecties, die de uitgevers Cal-
lenbach, Bredée en Meinema aan de markt hebben
gebracht. Het zijn z.g. „Zondagsschooluitgaven”,
maar die — althans geldt dat voor de grootere
deelen — in hun inhoud, hun stof, hun bewerking,
zoowel als in hun uiterlijke verschijning, met het
volste recht „jeugdboeken” genoemd kunnen wor-
den. De achterland, die dit genre vroeger had
bij het moderne, royale neutrale-jeugdboek is ge-
heel ingehaald. En de op het positieve gerichte
inhoud maakt ze voor onzen kring verre daar-
boven te verkiezen. Het noemen van titels en het
aangeven van inhoud en beteekenis is in dit ver-
band niet noodig. Jachius Boekbeoordeeling, die
ik in een der vorige nummers van ons blad heb
aangekondigd, verstrekt ten deze alle gewenschte
gegevens. Aan dit artikel-met-bepaalde bedoeling
voeg ik de vermelding van deze groote rubriek toe,
om de mogelijkheid van keuze-doen te vergrooten.

Wie er moeite voor wil doen om voor eigen kin-
deren of die uit familie- en vriendenkring een goed
en geschikt boek te zoeken, behoeft niet verlegen te
staan.

C. T.

OPVOEDING EN ONDERWIS

De Geschiedenis der Paedagogiek van de Middeleeuwen.

Naar de gewoonte in ons blad willen wij hier
aankondigen de verschijning van het tweede stuk
van het tweede deel van onze „Inleiding tot de
theoretische Paedagogiek”.

Dit tweede deel behandelt de geschiedenis der
paedagogiek. Het nu verschenen stuk bespreekt
in ongeveer 220 pagina's de geschiedenis van op-
voeding, onderwijs en opvoedkunde in de Midde-
leeuwen.

Ter kennismaking met dit werk geven wij onze
lezers hier een citaat uit § 7 van hoofdstuk X.
Wij behandelen daar het godsdienstig onderwijs

en de godsdienstige opvoeding in de Middeleeuwen
in ons vaderland.

Wij gelooven dat dit citaat voor zichzelf spreekt.
„Mogen we nu aannemen, dat de toestand met
betrekking tot het godsdienstonderwijs in de ge-
zinnen in de laatste der Middeleeuwen belangrijk
verbeterde, dan is daarmee tevens een uiterst
gewichtige wijziging in de totaal-constellatie van
de opvoedingspraktijk geconstateerd. Immers de
gezinnen vormen de kernen van den levenssamen-
hang. Wat eenmaal als een goed in het gezins-
leven werd binnengedragen, wordt althans stellig
gedurende den leeftijd van twee geslachten als een
waardevol bezit erkend. En daarmee ontvangt
het geheele leven dan ook een stempel.

Natuurlijk moeten we nu de vraag stellen, welk
het karakter was van de vroomheid, die men in
de gezinnen vond.

In de eerste plaats vinden we dit karakteristieke,
dat in heel het leven de dienst Gods en de vroom-
heid als de groote dragende kracht wordt erkend.
Van het allerpriste der jeugd tot op den ouder-
dom werkte het godsdienstig onderwijs op het
leven in. Gezin en school, biecht en preek, lectuur
en kunst, alles werkte mede om het leven te bren-
gen onder den hand van den dienst Gods. Zien
wij het wél, dan is de eeuw vóór de reformatie
hier in de Nederlanden, wat het religieus karakter
van het leven aangaat, alleen slechts te vergelijken
met de beste jaren uit onzen bloeitijd. Stellig is het
aan de Gereformeerden bijna nimmer gelukt een
zoo algemeen ingevoerde huiselijke godsdienstige
opvoeding in hun kring te vinden. We moeten dit
eerlijk erkennen. Dat niet te doen, moge voor
sommige anti-papistische drijvers aangenameer zijn,
het doet aan de historie onrecht; en bovendien
laat het verschillende verschijnselen uit den tijd
van de reformatie ten eenenmale onverklaard. De
eeuw vóór de reformatie heeft de reformatie voor-
bereid, juist door haar godsdienstonderwijs.

Maar naast dit karakter van algemeenheid, valt
ons in het type van het godsdienstonderwijs der
vijftiende eeuw ook iets anders op.

Iets, waaruit blijkt, dat toch ook het godsdienst-
onderwijs in de vóór-reformatische eeuw weer
gansch anders was dan wij, wanneer wij enkel
maar zijn lof hooren, zouden denken. Het is dit,
dat het godsdienstonderwijs in dien tijd niet in
de eerste plaats gekarakteriseerd werd door de
prediking van de vergeving der zonden in Chris-
tus en de gemeenschap met een verzoend God en
Vader, maar door het feit, dat de schuldbelijdenis
voor een christen telkens weer van noode is. Men
bezag het leven des geloofs vanuit het oogpunt
van zonde en boete allereerst. Is de Gereformeerde
catechisatie een voorbereiding voor de belijdenis
des geloofs, in de vóór-reformatische eeuw, hoe-
zeer overigens ook te prijzen, was het catechetisch
onderwijs voorbereiding voor de ootmoedige
schuldbelijdenis, die telkens in den biechtstoel
werd herhaald.

En zooals licht te begrijpen is, werd ook in het
huiselijke godsdienstonderwijs eenzelfde tendenz
gevoonden. Terecht schrijft Dr Troelstra: „In den
biechtstoel werd de vrijmoedige geloofsbelijdenis
omgezet in een ootmoedige schuldbelijdenis, terwijl
het gebed maar al te zeer verlaagd werd tot een
werktuigelijk toegepast boetmiddel of tot een vorm
van het devote leven. Door dit alles werd onge-
twijfeld wel in menig hart de vraag wakker, die
later Luther pijnigde: „Hoe krijg ik een genadigen
God?” Doch eerst de reformatie zette naast het
leerstuk der zonde dat der verlossing weer op
den voorgrond. In tegenstelling tot de eerste vraag
en antwoord van den Heid. Catechismus wordt de
vijftiende-eeuwsche catechese eigenaardig geken-
schetst door den aanhef van een veelgelezen volks-
boek over de Tien Geboden: „Der sielen troest
legel an hiliger lere ende aen bebrachtinge der
hiliger scrift”.

Vandaar dan ook, dat meer het vrome leven dan
de kennis der waarheid hoofddoel was bij het
onderwijs. „Die tafel des kerstelijken leuens” be-
gint als volgt:

„Hier beghint een goede vermaninghe ende een
boexken, datmen niet die tafel des kerste-
lijken leuens, daermen claerlic in vindt wat
een goet kerstenmensche sculdich is te weten,
ende die alle goede kerstenen sculdich sijn in
horen husen te hebben voer hem seluen, voer hoer
kinderen ende voer hoer ghesinne.

Ten eersten.

Als een mensche des smorghens op staet, soe
sal hi sinen god, sinen scepper, dancken ende
louen, ende ouerdencken dat hem god gescepen
heeft nae hem seluen, ende lesen ten minsten een
pater noster, ende een aue maria op sinen knyen
voer sinen bedde wt ynnicheit sijns herten. Ende
dan sel hi opsetten dat hi alle die dach
die gheboden gods houden wil totter
doot toe.”

Ten anderen.

Als hi gaet dan ter kerken, so sal hi mit
ynlicheit een heel misse horen. Ende sal ouer-
dencken dat liden ons liefs heren ihesu cristi.
Ende lesen sijn heylighe vijf wonden, vijf pater

1) Hier en in „ten anderen” en „ten derden” spatiering van
mij. W.

noster ende vijf aue maria mit alsoe groter ynnicheit, also hi der heylighen wonden tot elken pater noster ene kundichde²⁾ mit reuerenciën...

Ten derden.

Als hi te middaghe ten eten gaat, soe en sal hi niet ter tafelen loopen mit onreynen handen, als een beest daer gheen verstant in en is, mer hi sel den here dancken voer sine gaue, ende lesen verstandelike mit ynnicheit sinen benedicite of een pater noster. Ende na dat eten sine gracias...

'Is telkens weer: „hi sal”: hij moet dit en hij moet dat doen.

Daarvan zouden meer voorbeelden zijn aan te halen. Telkens weer beginnen de verhandelingen ongeveer als volgt:

„Wie een goet kerstenmensch wil wesen, die pine hem dit ouer te lesen ende mercke wat hier in bescreuen staet...” zooals „Een Fundament van der Kerstenre Gelooue”, een ander geschrift, aanving.

Genoeg om te doen zien, hoe het type van de vroomheid in de eeuw vóór de reformatie in wezen toch verschilde van de godsvrucht, zooals men die bij de latere Protestanten en in het bijzonder bij de Gereformeerden vond. De gedachte van de vrije genade in Christus door de verlossing door het bloed Zijn kruises, van de groote waarde van de kennis van den weg des heils, kwam eerst dáár op den voorgrond.

Een derde punt van verschil tusschen het godsdienstonderwijs op het laatst der Middeleeuwen en in den reformatorischen tijd ligt hierin, dat men geen eigenlijk catechisatieboek had in de eerst bedoelde periode.⁴⁾

Een afgerond boek, dat een overzicht van de hoofdzaken van heel de belijdenis inhield, zooals de catechismi der Protestanten zulks al dadelijk deden, kende men eigenlijk niet. Vandaar dat het woord catechismus beteekent het catechetisch onderrecht door den priester te geven, maar dat het woord catechismus bij de Protestanten een boek gaat beteekenen, waarin een somma der leer is vastgelegd met de bedoeling er de jeugd door te onderwijzen.

Is straks alzoó het godsdienstonderwijs bij de Protestanten veel meer een gesloten eenheid dan bij de christenen in de vijftiende eeuw, ook de band tusschen godsdienstonderwijs en kerk en daarmee tusschen godsdienstonderwijs en kerkelijken ambtsdrager wordt na de Reformatie veel nauwer aangehaald.

2) Kundichen, condigen = bekend maken, verkondigen.

3) Zie verder bij Troelstra a. w. XVII.

4) Wel bestond het *Liber Floretus*, het eenige mij bekende schoolboek, dat de dogmatische stof tot inhoud heeft en dat geschreven werd door Bernard van Clairvaux, maar dit boek deed waarschijnlijk alleen dienst voor degenen die verder studeerden, gelijk het dan trouwens ook in het Latijn was gesteld. Het werd o. a. in 1501 nog herdrukt, een uitgave uit dit jaar bevindt zich in de Leidse Universiteitsbibliotheek, terwijl volgens Troelstra a. w. ook in Utrecht een handschrift is te vinden.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELIJKE SCETSEN

Zoon van David.

Th. Zahn heeft de meening verdedigd, dat Maria, de moeder des Heeren, uit den stam van Levi was en dat Christus slechts vanwege „het vaderschap naar de wet” van Jozef Zoon van David kan worden genoemd. Vele, ook niet-schriftgeloo-vige exegeten, hebben zich tegen dit gevoelen verzet. Voor wie de Schrift gelooven, schijnt ons vooral Hebr. 7:14: „Want het is openbaar, dat onze Heere uit Juda gesproken is” en de heele gang van het betoog in Hebr. 7 onomstootelijk vast te stellen, dat wij Zahn hier niet volgen mogen. Het is juist het bijzondere van het priesterschap van Christus, dat het „naar de ordening van Melchizedek” is, en dat Hij „behoort tot een anderen stam (dan dien van Levi), van welken niemand zich tot het altaar begeben heeft” (Hebr. 7:13).

Priesterschap en Koningschap zijn in Israël naar het vleesch niet te combineeren. De priesterstam is een andere dan de koningstam. De dienst van den tempel is voor Aäron, en de scepter van den koning zal van Juda niet wijken.

Echter draagt de verbinding van het priester-ambt aan Levi's stam reeds in het O. T. duidelijk een tijdelijk karakter. Eigenlijk zijn al de mannelijke eerstgeboornen uit Israël bestemd voor den dienst des Heeren (Num. 3:12, 13; 8:17, 18). Het priesterschap aller geloovigen is reeds een Oud-Testamentisch ideaal. Ook de persoonlijke levenswijding aan den Heere in het Nazireaat brengt dit tot uiting.

Daartegenover is het koningschap over het volk van God voor immer aan het huis van David gebonden (II Sam. 7:13).

Dat de personeele unie tusschen den koningstroom en de hoogepriesterlijke waardigheid onder de oude bedeeeling een onmogelijkheid was, wisten de „vromen” nog, toen de afstammelingen der Makkabeëen, gesproken uit den stam van Lévi,

Wij moeten toch niet vergeeten, dat in de vóór-reformatorische eeuw het leven der eenvoudigen en de opvoeding der kinderen der eenvoudigen weliswaar gekenmerkt wordt door een sterke gebondenheid aan den dienst Gods, maar dat daarnaast ook lijnen loopen, zoowel in het leven der kerkelijke ambtsdragers als in de verlegenvoerders van wetenschap en schoolwezen, die meermalen bepaald diametraal tegengesteld zijn aan hetgeen wij bij de meer eenvoudigen vinden.

Wij komen hierop in de volgende hoofdstukken nog wel nader terug.

De levenshouding in de Middeleeuwen is bovendien een andere dan Protestanten dikwijls denken. Het kan niet ontkend worden, dat voor het Protestantens besef, althans voor het besef van de protestantische geloovigen in de landen waar de Calvinistische reformatie ingang vond, innige vroomheid en een losse levensstoon moeilijk naast elkander gevonden kunnen worden. Maar in Roomsche streken en Roomsche landen ziet men het veelszins anders. Daar zijn er die enerzijds een oprecht vroom leven leiden en anderzijds toch een losheid van levensstoon kennen, zelfs zich gemakkelijk laten verleiden tot wat Protestanten als een spel met heilige dingen in de ooren klinkt.

Dit hebben wij te bedenken bij het waardeeren van de onderscheiden verschijnselen in de Middeleeuwen. Immers in allerlei kluchten werden ondanks den devoten toon die in het gezinsleven werd gevonden, geestelijken, zelfs bisschoppen, op onbarmhartige wijze bespot.

Deze schijnbaar dualistische levenshouding bereidde ondanks zichzelf den weg naar de Reformatie. Er was immers critiek op de officiële kerk en anderzijds was er toch een oprechte vroomheid die straks in de Reformatie eigen vrucht vond.

Wij meenden ditmaal door een uitvoerig citaat ons boek het best bij onze lezers te kunnen in-leiden.

J. W.

Kinderen, wat zijn ze?

II.

Het spelend kind.

Een der meest opvallende verschijnselen in het kinderleven is het spel. Het kind is pas echt kind als het speelt.

Dát een kind speelt is een zoo gewoon verschijnsel, dat velen ook hier pas door de uitzondering — een ziek of idioot kind speelt niet — de bevestiging van den regel, van deze levenswet opmerken. En wat voorheen vanzelfsprekend leek, blijkt dan diep van zin te zijn. Het moge enigszins geweldig en vreemd klinken: in het spel ligt een probleem verborgen, het probleem van het kind-zijn zelf.

als Hasmoneeën niet slechts voor zich het hoogepriesterschap, maar eveneens het koninklijk régime opeischten. Ze hebben tegen deze usurpatie meermalen geprotesteerd.

Ja, het feit van het „onwettig” koningschap dezer Leviëten heeft in Israël een debat ontketend, dat in Jezus dagen de gemoederen nog fel bezig-hield. Het debat n.l. over het leiderschap van het volk van God.

Men herinnere zich slechts wat het evangelie van Johannes vertelt over den arbeid van Christus in Jeruzalem tijdens het Loofhutenfeest en over de reactie der Joden daarop. Bij die gelegenheid kreeg de prediking en het werk van Christus val op de groote massa in Jeruzalem. Er zijn er, die bijna niet meer los van Hem kunnen komen. Er zijn tekenen, dat men Hem als Leider wil gaan erkennen. Het debat begint, of Hij de Christus ook zou kunnen zijn (Joh. 7:40 e.v.). Met name na de genezing van den blindgeboorne zijn velen geneigd Hem als den Leider te gaan begeeren. Dan nemen de Farizeeërs hun stelling in het debat, en wijzen de bijna populair wordende opvatting over Jezus pertinent af. „Deze mensch is van God niet, want hij houdt den sabbat niet” (Joh. 9:16).

Daarop neemt Christus zelf positie in het debat. Daarvan staat het verhaal in Joh. 10, in de woorden over den goeden Herder. Er zijn al heel wat indringers tot het volk van God gekomen, die geen ander doel hadden dan dat van den roover, die in de schaapskooi binnenklautert om de dieren van de kudde te stelen en te slachten.

Er is over het leiderschap druk gediscussieerd. Behalve aan wat bekend is over het verzet der „vromen” tegen de aspiraties der Hasmoneeën, verhaalt ons 'N. T. van een politieke partij, die der Herodianen, die blijkbaar een programpunt aan deze kwestie wijdden. Wanneer later het Sanhedrin in Jeruzalem verlegden zit met de apostelen en de gemeente des Heeren, kalmeert Gamaliël de gemoederen door een herinnering aan de dagen, dat 't zelfde debat zich kringde om de figuren van Judas den Galileeër en Theudas.

Wanneer, ten dage der Loofhutenfeesten, de discussies zich concentreeren om den persoon van Christus, en de vraag onder de schare levendig is, of Hij Verleider of Leider, Gezalfde of Indrin-

'Is dan ook heel best te verstaan, dat onder de kinder-psychologen juist het kinderspel zoozeer de aandacht trok en dat zij vooral via deze levensoperbaring trachten door te dringen tot den eigen aard van het kind.

Het spelend kind stelt ons voor een van de moeilijkste, doch levens een van de schoonste opgaven. In de herinnering daaraan bloeien eigen jeugdverrukkingen weer op.

Wie het spelend kind observeert, komt al aanstonds te staan voor de vraag, waarom het speelt.

Het kind speelt met lichaam en ziel, het speelt volkomen. Het is een levensbehoefte; het móet spelen. Het spel is hem doel, geen middel. Maar dat doel is het zich niet bewust.

Welke stuwkrachten werken hier van binnen uit? Een kind dat niet speelt, dat het spel onthouden wordt, verwelkt als een plant die losgerukt is uit den voedingsbodem.

Het spreekt vanzelf, dat men gezocht heeft naar een verklaring van dit levensverschijnsel in het kinderleven. Voor en na zijn er zoo verschillende spel-theorieën ten beste gegeven.

Men heeft het spel beschouwd als een soort veiligheidsklep voor overvloedige levenskracht. Er zijn er geweest, die meenden, dat het kind zekere gedragingen, die het afleeren moet, in het spel gaat ontladen, uitzieken.

De gangbare opvatting is deze, dat het spel voor het kind een vooroefenschool van het leven is, waarin de lichamelijke en de geestelijke functies worden „ingestudeerd”. Datgene wat in het kind is aan gaven en krachten, als in een knop besloten, wordt door het spel tot ontwikkeling en tot rijker ontplooiing gebracht. Daarom is in het spel ook zoo goed het karakter van het kind te onderkennen; vooral in het spel van meerdere kinderen, in het samenspel, teekent de eigenlijke aard zich wel eens zeer scherp af.

In dit alles heeft „spel” wel een ruimere betekenis dan in de gangbare opvatting. Het begint al in de eerste levensmaanden. Zoo moet het „lallen”, het monotone uitstooten van klanken, opgevat als een „spel”, de vooroefening van het spreken. Het is de onbewuste training van het spraakmechanisme, het instrument waarmee straks de gedachten als klanken worden vertolkt. Juist de spraakontwikkeling bij het jonge kind is bijzonder belangwekkend. In de taal toch heeft de spraak der creatuur haar hoogsten vorm gekregen. In zijn spraak, d.i. in zijn zelfopenbaring — en dat niet enkel door het woord, ook door gebaar: er liggen vele uitdrukkingsmogelijkheden in den mensch — komt het uit zijn geslotenheid en verborgenheid te voorschijn.

Het is opmerkelijk, hoe het kind alles betreft in het spel en daardoor die eigenaardige spel-sfeer schept, welke wij, o zoo vaak, misverstaan. Zelfs het heilige wordt wel eens betrokken in de sfeer van het spel. We denken b.v. aan het in-

ger, Licht dan wel Dwaallicht is, spreekt Christus Zijn woord, dat boven het debat ver uitrijst: „Ik ben de deur”. Ik laat tot de schapen toe. De herders gaan door Mij in! Dan gaat Jezus niet naast de Makkabeëen, Herodes, Judas en andere „herders” staan. — Zoo laat Hij dat ongeloofig debat eerst doodloopen. Doch als Hij dan de kwestie heeft aangeroerd van den onwettigen toegang — 't klauteren over den muur, 't indringen van elders — dan gaan Zijn gedachten ook over dat inklimmen zelf en over het snoode doel ervan: stelen, slachten, verderven! En de Heiland houdt Zich daarbij niet in. Zijn komen tot de kudde, tot Israël is zoo heel anders. „Ik ben gekomen, opdat ze het leven hebben en overvloed hebben.” „Ik ben de goede Herder.”

De herinnering aan deze dingen is noodig, om goed te verstaan wat het verhaal van de geboorte van Christus zegt over zijn „Zoon van David” zijn. Mattheüs wijdt aan deze zaak een heele genealogie. Jozef ontvangt in deze situatie zijn ambt, om afstand te doen van zijn erfrechten op Davids troon ten behoeve van Maria's Zoon. Bij Lukas teekent de engel onder meer de positie van Hem, die Maria baren moet, met deze woorden: „God de Heere zal Hem den troon van Zijn vader David geven”.

Het evangelie heeft de pretentie, het verlossende woord te spreken in den nood van Israël, die klaagde in het boeiend debat over het leiderschap.

Het kan dat spreken, omdat God Zijn verbond gedenkt; omdat ook dat geweldig werk, waarvan 't Nieuw-Testamentisch evangelie ons verhaalt, aan-sluit bij en voortzetting is van wat Hij eertijds deed.

Want immers, wanneer de tijd gekomen is voor God om aan de wereld en aan Israël den Heiland te openbaren, dan is daar het mysterie van den Heiligen Geest. Dan is er directe, onmiddellijke werking van God zelf en door Zijn Geest. Dan is er repetitie, en meer dan dat, van wat er was, toen Hij de wereld formeeren ging en toen de Geest „zweefde” op de wateren. Maar als dat wonder dan geschieden moet, dat alle eeuwen vervult met verbazing, en dat bewerkt dat onder ons schuldige menschen, die Adam hebben tot een vader en tot een erfliet van onverzoende schuld

tochtje-sp. Palmzond. zich daara. precies zo. van onze. schelijk d.

Een opn. verniet. kind z'n. juist dat. Dat daari. openbaa. loof, dat. verstaat. mislukt s. dingen, w. ageerd.

Aanv. vechte. eveneens. taak.

Bizonde. terny en. een mooi. joagen. V. kind in 't. zoo vaak. wel een z. toeven. schenhar. wel zeer. „l'Age san. ongevoel. leven. „T. eens een. meester c. grooten. Is dat.

Hebt u. „zin” lee. mische. beweginge. ernst! — Vooral 'n. fabrikant. door juis. de kleine.

Daaron. kinderspe. van kinde. kind-zijn. eens kijke. 's Zaterdag.

Het z.g. verschijn. woon zijn.

bij God. gelijk, ui. volheid. niet voor. moet er. spoedig. het huis. het won. prijs.

God va. ping met. kens toe. werk aar. van onde. plaats. buiten d. het gesla.

Het is. daad van. en in de.

Want. dend wo. de schap. pretentie. God, van. wel een. van Dav. omdat b. zullen ze. schikt b.

God ko. nu, Hij. gesticht. de Geest. maar Zij. waard; . „geen p. gegolden. Tegenc. pleiten v. verkoren. zel het l. de hel. ijdel, en. Verkiezi. dat zalij.